

kar potiska v senco konkretne potrebe oskrbovanca. Partnerstvo države s kapitalom pri dolgotrajni oskrbi povzroča čedalje večji umik krajevne skupnosti iz njene neodtujljive skrbi za svoje onemogle prebivalce, kapitalu pa daje čedalje več prostora za skrit ali odkrit boj za dobiček na račun stiske onemoglih ljudi, svojcev in javnih blagajn. Različne stroke, ki iščejo svoj prostor v sistemu dolgotrajne oskrbe, prinašajo vanj čedalje več strokovnjakov, ki so kot izvajalci specializiranih storitev nepovezani med seboj, pri opravljanju storitve pa težko vidijo pred seboj vsakega oskrbovanca kot celovitega človeka. Tak sistem dolgotrajne oskrbe sili humanitarno civilno sfero v samovšečno javno promocijo, pri čemer drsi v protislovje s staro izkušnjo, da je pristna osebna solidarnost varuje intimnost.

Te in druge pasti so vzrok za zlorabe onemoglih ljudi v oskrbovalnih ustanovah in pri nujenju storitev oskrbovalnih organizacij. Pogoj za preprečevanje trpinčenja, zanemarjanja in zlorabe starejših, ki so deležni oskrbe, je upoštevanje zgoraj navedenih antropoloških izhodišč. Pri tem je odločilno, da so te varovalke vdelane v pravno reguliran sistem dolgotrajne oskrbe kot sistemski mehanizmi. Učinkovit sistem dolgotrajne oskrbe je samo tisti, ki ima uzakonjene sistemske mehanizmi s povratno sprego za vstopne pogoje v sistem oskrbovanja, minimalne zahteve za oskrbovanje in sankcije za kršitve, vključno s kakovostnim nadzorom. Če tega ni, ostaja sistem glede kakovosti oskrbe in njegovega razvoja na ravni moraliziranja: *moramo, morali bi, treba je ...*, kar se pogosto dogaja. Med najbolj pomembnimi sistemskimi mehanizmi za kakovost in razvoj sistemov oskrbe so:

- izobraževanje kadrov – pred vstopom v oskrbovalno delo, stalno ob delu (učeca se oskrbovalna organizacija, sistem kakovosti ...), ozaveščanje vsega prebivalstva o

oskrbovanju onemoglih ter vzgoja za oskrbno in skupnostno krepitev solidarnosti;

- prevlada neprofitno-civilnega sektorja v sistemu dolgotrajne oskrbe nad profitno-tržnim;
- krajevni princip organiziranosti ustanov za dolgotrajno oskrbo;
- jasna merila za delovanje sistema, kontrola in sofinanciranje na ravni države.

Antropološko izhajanje iz šibkega človeka, ki pomoč potrebuje, upošteva in podpira najprej vse njegove vire in vire v njegovem socialnem okolju (zlasti družino). Potrebno zunanjo pomoč združuje tako, da čim več storitev opravi ključni oskrbovalec, vse ostale oskrbovalce pa interdisciplinarno povezuje v usklajen tim. Ta način oskrbe je najbolj učinkovit za uporabnika, za sistem financiranja pa najcenejši.

J. Ramovš

STAROSTI PRIJAZNA SKUPNOST

angleško: *age-friendly community*

nemško: *Alter freundliche Gemeinde*

francosko: *collectivité amie des aînes*

Starosti prijazna skupnost je organizirano in usklajeno delovanje vseh pomembnih dejavnikov, da se v njej razvijajo medčloveška razmerja in odnosi, prostor in arhitektura, kultura, zdravstvo, sociala, vzgoja in drugi pomembni vidiki v skladu s potrebami starih ljudi, in sicer tako, da je razvoj tudi po meri otrok, družin, invalidov ter zaposlenih prebivalcev skupnosti. Starosti prijazna skupnost je najbolj ustrezen osnovni strokovni pojem za to področje socialnega sožitja. Najbolj znan svetovani program, ki spodbuja takšen razvoj, pa je program *starosti prijazna mesta in starosti prijazne občine* ali *starosti prijazno podeželje*, tudi *starosti prijazen kraj*.

Sistematično prizadevanje za starosti prijazne skupnosti je strokovni in politični

odziv na izziv naglega staranja prebivalstva v razvitem svetu, ki mu bo sledilo staranje vsega ostalega svetovnega prebivalstva. Staranje prebivalstva v našem stoletju bo eden od najzahtevnejših družbenih izzivov v zgodovini. Drugi značilen sodobni pojav je urbanizacija, saj živi danes že več kot polovica vseh ljudi v mestih, leta 2030 pa naj bi jih tri petine. Leta 2005 so na 18. svetovnem kongresu gerontologije in geriatrije v Rio de Janeiru prišli do spoznanja, da je sistematično razvijanje starosti prijaznih skupnosti ustrezen način za preventivno obvladovanje staranja prebivalstva in urbanizacije. V naslednjih letih je bil s poizvednim raziskovalnim projektom po vsem svetu oblikovan seznam osmih področij, za katera starejši ljudje in tisti, ki z njimi delajo, menijo, da so bistvenega pomena za kakovostno staranje v skupnosti. Ta področja so: 1. stavbne in zunajstavbne površine, 2. prevoz, 3. bivališče, 4. upoštevanje in socialna vključenost, 5. družabno življenje, 6. komunikacije in informiranje, 7. družbeno udejstvovanje in zaposlitvene možnosti, 8. storitve skupnosti in zdravstvene storitve. Raziskava je dala okrog sto priporočil za enostavne in učinkovite razvojne ukrepe na vseh teh področjih.

Danes deluje svetovna ali globalna mreža starosti prijaznih skupnosti (mestnih in podeželskih) ter številne nacionalne in pokrajinske mreže. V Evropi, ki ima najstarejše prebivalstvo, je močno gibanje za starosti prijazno Evropo; podpira ga EU ter združenje evropskih seniorskih organizacij AGE Platform Europe. V evropskem letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012 je bil sprejet Manifest za starosti prijazno EU do leta 2020. Zelo pomemben dokument pa je tudi Zelena knjiga EU O odzivu na demografske spremembe iz leta 2005 z naslovom Nova solidarnost med generacijami. Njen naslov jasno kaže, da je za reševanje problemov in nalog

kakovostnega staranja ljudi v prihodnjih letih nujno potrebna krepitev solidarnosti in izboljšanje sožitja med ljudmi. V povezavi s svetovno mrežo razvijamo od leta 2008 Slovensko mrežo starosti prijaznih mest in občin, ki jo koordinira in strokovno suportira Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Vsaka skupnost, ki se vključi v mrežo starosti prijaznih mest in občin, pripravi svoj 5-letni razvojni program. V njem se obveže za uresničevanje sebi primernih svetovnih priporočil in lastnih razvojnih prioritete za kakovostno staranje in sožitje med generacijami. Prioritete si določi zlasti za tri ključna področja kakovostnega staranja: 1. krepitev medgeneracijske povezanosti in solidarnosti, 2. aktivno, zdravo in dostojanstveno staranje, 3. oskrbo bolnih, onemoglih in invalidnih občanov. Na teh treh področjih povezuje obstoječe programe v skupnosti in uvaja nove. Sinteza tega razvoja je uvajanje sodobnega krajevnega medgeneracijskega središča.

Program starosti prijazne skupnosti odgovarja na sodobno perečo potrebo po prilagajanju krajevnih razmer staranju prebivalstva. S svojo metodologijo uspešno dosega naslednje tri pomembne krajevne uspehe.

1. Oblikuje krajevne politike za kakovostno staranje in krepitev medgeneracijske solidarnosti na način, ki je pisan po meri prebivalcev skupnosti in njihovih potreb. Za starosti prijazno skupnost je značilna »demokracija sodelovanja« (participatory democracy), ki občane aktivno vključuje v življenje skupnosti. Pobude prihajajo »od spodaj navzgor«, od ljudi k oblasti in ne obratno. Občani so aktivni – namesto opazovanja, sprejemanja in kritiziranja s svojimi predlogi aktivno prispevajo h kakovosti življenja v svojih okoljih. Nihče razen občanov samih namreč ne more dejavnosti načrtovati in izvajati bolj

uskklajeno z njihovimi željami in potrebami. Vsaka skupnost je nekaj posebnega in le z demokracijo sodelovanja je mogoče zagotoviti oblikovanje načrtov in politike na način, ki je po meri občanov in njihovih potreb.

2. Z majhnimi in uresničljivimi koraki povečuje kakovost življenja v skupnosti.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je večina predlogov starejših meščanov in občanov skromnih in uresničljivih brez velikih sredstev, vendar pa z dobro voljo in pripravljenostjo tistih, ki so jim volivci zaupali oblast. Veliki načrti županov (kot je npr. gradnja velikega doma za stare ljudi v kraju) nimajo velikega vpliva na življenje večine ljudi, poleg tega jih je težko uresničiti, saj zahtevajo veliko časa, denarja in vladne podpore. Mandati županov in svetnikov pa

so kratki in taki načrti radi ostajajo neuresničeni. Bistveno več prispevajo ljudem h kakovosti njihovega življenja in sožitja majhne spremembe, ki izražajo posluh za njihove vsakdanje življenjske razmere. Te izboljšave zahtevajo malo denarja, ljudi pa ob sodelovanju zelo povežejo v bolj zadovoljno skupnost. Prav to pa so predlogi, ki jih oblikujejo seniorji v okviru programa starosti prijaznega mesta ali občine.

3. Krepi medgeneracijsko sožitje v skupnosti. Z uresničevanjem predlogov starejših občanov, ki so prijazni tudi do mlajših generacij, se v občini uresničuje medgeneracijsko sožitje, medsebojno spoštovanje in povezanost, enakopravna vključenost vseh starosti, s tem pa tudi kultura in varnost bivanja ljudi v kraju.

J. Ramovš